

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА”**

ЦАРЬОВ ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК: 330.144:65.011:658.58

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В НЕОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА
(за матеріалами автомобілебудівних підприємств України)**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки підприємств ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник–

доктор економічних наук, доцент

Кукоба Володимир Павлович

ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", професор кафедри економіки підприємств

Офіційні опоненти –

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Галиця Ігор Олександрович

Київський університет туризму, економіки і права, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, завідувач кафедри менеджменту підприємств туристичної індустрії

кандидат економічних наук, доцент

Абібулласв Мемет Серверович

Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, доцент кафедри фінансів підприємств та страхування

Захист відбудеться “21” вересня 2011 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.03 ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Автореферат розісланий “17” серпня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук,
професор

О.С. Федонін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Не зважаючи на поступове зростання обсягів виробництва та відновлення інвестиційного процесу на більшості підприємств України, проблема залучення інвестиційних ресурсів та оптимізації співвідношення їх джерел є особливо актуальною. Розвиток вітчизняних підприємств, особливо автомобілебудівних, супроводжувався підвищенням їх залежності від деталей та комплектуючих, що виробляються іншими підприємствами (в основному іноземними), відмовою від фінансування прикладних досліджень, збільшенням частки довгострокових запозичень у загальній структурі джерел фінансування. Це порушило збалансованість, пропорційність й комплексність розвитку техніко-технологічної бази, знизило рівень наукового обґрунтування проектних рішень щодо формування відтворювального механізму засобів виробництва, які є базовою складовою необоротних активів підприємств. Все це зумовлює необхідність проведення дослідження відтворювального процесу на підприємстві, пошуку оптимального співвідношення елементів системи управління інвестуванням для забезпечення ефективного відтворення необоротних активів на вітчизняних підприємствах.

Теоретичні та методичні аспекти підвищення ефективності використання капітальних вкладень і основних фондів, їх функціонування та відтворення, методи обґрунтування відповідних нормативів викладено у роботах С. І. Абрамова, І.А. Бланка, А. Волкова, Д. Нортона, Я.Б. Кваші, Е. Майєра, Р. Манна, Н. Нельсона, П. Нійкампа, Д.М. Палтеровича, С.Ф. Покропивного, А.І. Ноткіна, П.Л. Віленського, Д.С. Львова, Г. Хакена, П.С. Харіва Т.С. Хачатурова тощо. Проблеми ефективного використання основних фондів як складової виробничих потужностей підприємств, досліджувалась такими вченими, як А.І. Анчішкін, В.М. Архіпов, І.І. Іванов, Е.А. Іванов, Е.Л. Кантор, В.М. Канінгем, А.М. Кінг, В.П. Красовський, Д.Ж. Крісті, М. Герасимчук, І. Лукінов, Б. Кваснюк, М. Чумаченко, А.Е. Фукс, В. Ключко, Г. Одинцова, П. Орлов, М. Хохлов, І. Волик, І. Швець тощо.

Фрагментарність результатів наукових і прикладних досліджень процесів відтворення засобів виробництва потребує подальшого удосконалення. Зокрема, немає чіткого тлумачення категорії необоротних активів, не встановлено зв'язки з базовими категоріями основного капіталу та основних фондів. Також слід зазначити, що управління інвестуванням в необоротні активи потребує удосконалення методів діагностики їх стану та наукового обґрунтування заходів щодо ефективного використання і своєчасного оновлення необоротних активів підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” за темою "Економіка, організація та результативність діяльності підприємств" (реєстраційний номер 0106U001802). У межах цієї проблематики особисто автором досліджено принципи та закономірності формування систем управління відтворенням необоротних активів автомобілебудівних підприємств України та здійснено їхній прогноз на перспективу, сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності здійснення інвестицій у необоротні активи цих підприємств, запропоновано методику комплексної оцінки системи управління інвестуванням.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове та практичне розв'язання проблеми раціонального використання інвестиційних ресурсів, що спрямовуються у відтворення необоротних активів підприємств, та пропозицій щодо підвищення ефективності систем управління ними.

Для досягнення визначеної мети поставлено та вирішено наступні завдання:

- уточнено структурну характеристику категорії „необоротні активи”, її зв'язок з поняттями „основний капітал” та „основні фонди”;
- доповнено стадійні складові накопичення фізичного зносу засобами виробництва;
- узагальнено існуючі підходи до оцінки стану та ефективності використання необоротних активів підприємства;

- проведено групування показників і розроблено механізм інтегральної оцінки стану необоротних активів підприємства;
- надано оцінку ефективності та результативності діяльності автомобілебудівних підприємств, стану їх техніко-технологічної бази та процесу відтворення засобів виробництва;
- обґрунтовано теоретико-методичне підґрунтя для організації новітніх систем управління інвестуванням на автомобілебудівних підприємствах;
- запропоновано індекс інтенсивності використання інвестиційних ресурсів;
- розроблено, заснований на методі декомпозиції, організаційно-економічний механізм впровадження системи управління інвестуванням в необоротні активи на автомобілебудівних підприємствах;
- обґрунтовано методологію та алгоритм проведення оцінки доцільності організації та ефективності функціонування системи управління інвестуванням в необоротні активи досліджуваних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективної діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних засад організації ефективного управління інвестуванням у необоротні активи підприємств.

Методи дослідження. Теоретико-методичну основу дисертаційної роботи становить система загальнонаукових і спеціальних методів, які дозволяють вирішувати проблеми з обраного напрямку дослідження. При формуванні теоретичного базису роботи широко використовувались аксіоматичний, історичний, аналізу і синтезу, аналогій та інші методи, які забезпечують системний та комплексний підхід до розв'язання досліджуваних проблем. Найбільш вагомими теоретичні розробки ґрунтуються на використанні сучасних положень і поглядів економічної теорії, новітніх результатах досліджень теорії систем й відтворення. Отримані прикладні результати роботи базуються на наступних спеціальних методах дослідження: метод формалізації дозволив визначити структурну побудову підприємницьких структур та елементів систем управління інвестиціями; статистичні методи покладено в основу аналітичної оцінки результатів діяльності підприємств, визначення масштабів, глибини й закономірностей відтворювальних процесів на підприємствах, розробки прогнозу зміни прибутковості підприємств при впровадженні систем управління інвестуванням; метод моделювання використано при розробці прикладного інструментарію для визначення чисельності управлінського персоналу підприємства, який реалізує спеціальні функції інвестиційного управління; метод економічного прогнозування дозволив визначити наслідки впровадження проектних рішень з удосконалення систем управління на автомобілебудівних підприємствах; метод аналогій використано при обґрунтуванні раціональної структури необоротних активів автомобілебудівних підприємств.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативні акти України, що регламентують господарську діяльність, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, вітчизняні та зарубіжні джерела наукової та технічної інформації (статті, монографії, звіти з досліджень, доповіді, тези, збірники наукових праць і наукові журнали), періодичні видання і щорічники профільних організацій, публічні звіти підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше:

запропоновано метод оцінки інтенсивності використання інвестиційних ресурсів підприємства з урахуванням темпів приросту цільових показників відтворювального процесу, що дозволяє математично формалізувати і кількісно оцінити імовірні фінансові втрати в системі управління інвестуванням, визначити напрями забезпечення її ефективного функціонування;

удосконалено:

сукупність методів визначення стану і напрямів розвитку технічної складової необоротних активів підприємств, що дозволяє їх комплексно оцінювати та визначати ступінь розвитку системи управління в умовах інвестування для подальшої організації ефективної системи управління інвестиціями в необоротні

активи;

підхід до прогнозування ефективності системи управління інвестиціями в необоротні активи підприємств та визначення її економічно доцільного строку експлуатації з використанням методів парної кореляції цільових показників та приросту прибутку за рахунок інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання;

теоретичні засади формування систем управління інвестуванням у необоротні активи підприємств, що дозволяє визначати склад і встановлювати послідовність стадій життєвого циклу функціонування цих активів, відповідно до специфіки їх використання, а також виокремити однорідні функціональні елементи в підсистемах;

дістали подальшого розвитку:

понятійно-категоріальний апарат управління відтворенням необоротних активів підприємства в напрямку уточнення сутнісної характеристики економічних категорій «необоротні активи» як матеріального носія та засобів виробництва та «управління інвестуванням» на різних стадіях стадії життєвого циклу відтворювального процесу, що розвиває теорію управління інвестуванням;

технологія функціонування систем управління інвестуванням у необоротні активи за рахунок раціоналізації процедур, які протікають в цих системах управління та виокремлення стадій вільного і обмеженого прийняття управлінських рішень, що впливає на альтернативність відтворювальних процесів та дозволяє більш ефективно управління витратами на інвестиційну діяльність.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх впровадження сприятиме підвищенню ефективності відтворення необоротних активів як основи виробничих потужностей підприємств. Застосування запропонованих методів комплексної оцінки стану і придатності засобів виробництва підприємства, разом з раціональною організацією функціонування системи управління інвестуванням в необоротні активи дозволить підприємствам проводити розвиток техніко-технологічної бази з урахуванням неефективних стадій життєвого циклу засобів виробництва, здійснювати ефективну амортизаційну політику, своєчасно проводити розширене відтворення основних засобів, сприяти оптимізації виробничої структури та реалізувати можливості ефективної виробничої потужності.

Прикладне значення наукових результатів підтверджується їхнім використанням у діяльності: ДП "Автоскладальний завод №2" (довідка № 135/04.01 від 17.09.2010), ЗАТ "БАЗ" (довідка №24 від 14.11.2010), ПАТ "АК "Богдан-моторс" (довідка №194/03.05 від 12.10.2010), а також у навчальному процесі ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" (довідка від 16.10.2010).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням проблеми управління інвестуванням. Положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, здобуто автором самостійно і викладено у його наукових працях.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення, результати, висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертації, обговорювалися та одержали схвальну оцінку на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях: "Економіка підприємства: теорія та практика" (м. Київ, 2006 р.); "Проблеми та перспективи розвитку підприємництва" (м. Харків, 2007р.); "Економіка підприємства: теорія та практика" (м. Київ, 2008 р.);

Публікації Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 9 наукових працях загальним обсягом 3,4 д.а., які особисто належать автору, у тому числі: 6 статей у фахових, 3 публікації у інших наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 178 сторінок, у тому числі: 66 рисунків на 34 сторінках, 39 таблиць на 25 сторінках, 4 додатки на 13 сторінках і список використаних джерел з 154 найменувань на 7 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість отриманих наукових результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У розділі 1 "Теоретико-методичні основи управління інвестуванням у необоротні активи підприємства" досліджено розвиток категорії «необоротні активи» її зв'язок з поняттями "капітал", "основні фонди", "основні засоби", спільні та відмінні риси, сформоване нове розуміння "необоротних активів", як синтетичної категорії, що включає засоби виробництва з притаманною їм матеріально-речової форми вираження та здатністю переносити свою вартість на вартість продукції частинами, виділено два підходи та запропоновано новий метод до оцінки стану і ефективності відтворення необоротних активів, розвинений підхід до управління відтворювальним процесом на основі їх поділу за можливістю прийняття управлінських рішень.

Дослідження економічної сутності та класифікації активів досить широко висвітлена в працях таких вчених, як: І. Бланк, Є. Брігхем, О. Єфімов, Г. Ляшенко, В. Хорн, та ін. Основними напрямками класифікації є участь у господарському процесі, форми функціонування, функціональна роль в процесі відтворення, ліквідністю активів.

Про фрагментарність досліджень сутнісної характеристики категорії «необоротні активи» свідчить різноманітність підходів до їх визначення та складу, а також відсутність єдиної термінології серед західних та вітчизняних науковців (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення складу необоротних активів

<i>Автор</i>	<i>Визначення необоротних активів</i>	<i>Склад необоротних активів</i>
І.А. Бланк; В.В. Бочаров; Г.П. Ляшенко	сукупність майнових цінностей, що багаторазово приймають участь у господарському процесі;	Основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, капітальні вкладення, інші необоротні активи.
С. І. Абрамов; О. М. Литнєв	визначення необоротних активів, як основного капіталу;	Основні засоби, незавершене будівництво, довгострокові фінансові вкладення.
О. І. Волков	визначення необоротних активів, як основних фондів;	Будівлі та споруди, обладнання, транспортні засоби та інші.
Є. Брігхем, В. Хорн, А. Глен, М. Ерхардт	визначення необоротних активів як „довгострокових”;	Фіксовані та нематеріальні активи.

Західні вчені, замість терміну „необоротні активи” вживають поняття „довготермінові активи” (long-term assets), що розглядаються, як непоточні активи, які зберігаються кожним підприємством протягом тривалого часу скоріше для забезпечення нормальної операційної діяльності, ніж для продажу. Є. Брігхем, В. Хорн та А. Глен поділяють при цьому довгострокові активи на матеріальні і не матеріальні.

Оцінка необоротних активів повинна проводитись комплексно, з урахуванням матеріальних та вартісних факторів. Крім того, така оцінка повинна відповідати цілям аналізу необоротних активів та ґрунтуватися не на дослідженнях окремого активу, або засобу виробництва, а на робочому місті, тобто аналізувати систему „людина-машина”. Таким чином, виходячи з вищенаведених положень, оцінку засобів виробництва потрібно проводити комплексно за наступними групами показників: економічними, технічними, санітарно-гігієнічними, ергономічними (рис.1).

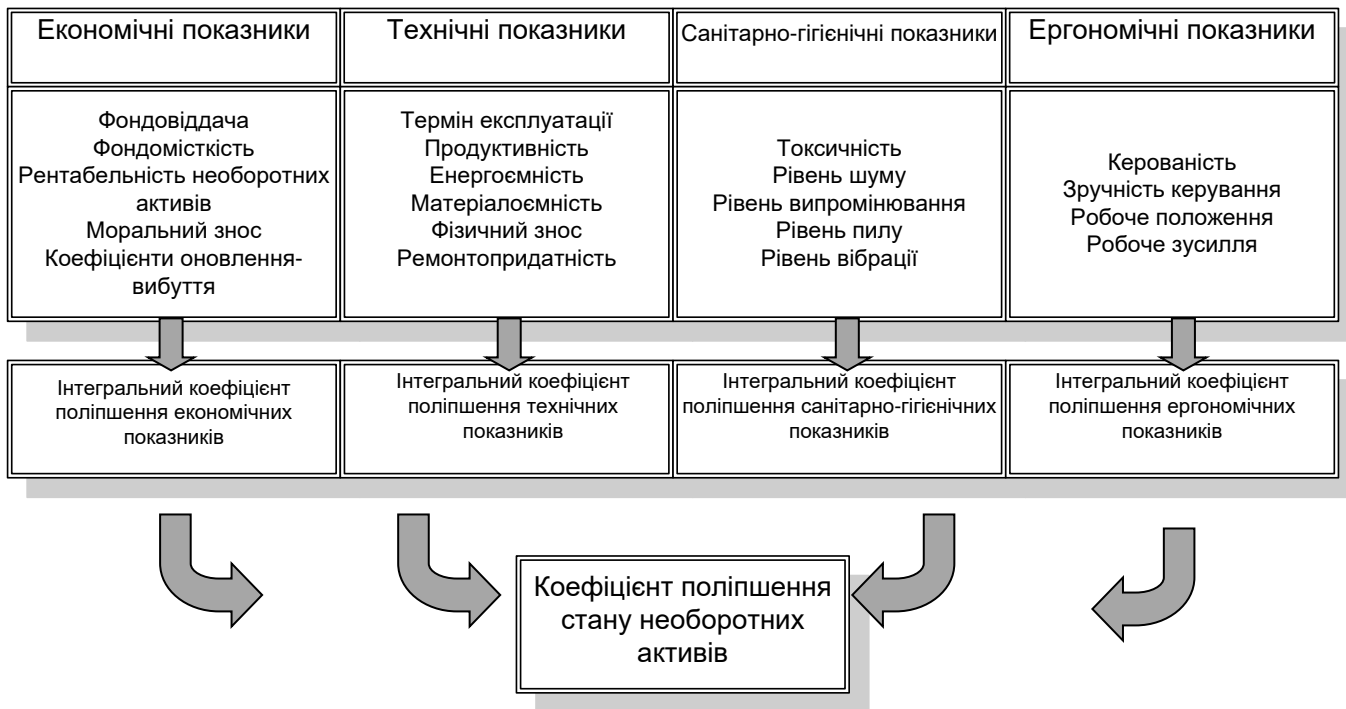

Рис. 1. Групи показників оцінки стану необоротних активів

Визнано за доцільне узагальнено визначати стан і напрями змін у необоротних активах на основі інтегрального показника, який враховує значення диференційованих (економічних, технічних, санітарно-гігієнічних і ергономічних) показників. Даний показник формалізовано у якості коефіцієнту поліпшення стану необоротних активів підприємства (1).

$$K_I = \sqrt[4]{K_E \times K_T \times K_C \times K_{Er}}, \quad (1)$$

де K_I – коефіцієнт поліпшення;

K_E – диференційований коефіцієнт поліпшення економічних показників необоротних активів;

K_T – диференційований коефіцієнт поліпшення технічних показників;

K_C – диференційований коефіцієнт поліпшення санітарно-гігієнічних умов;

K_{Er} – диференційований коефіцієнт поліпшення ергономічності необоротних активів.

За результатами дослідження сучасних підходів до управління інвестуванням, запропоновано нові методи менеджменту інвестування необоротних активів з урахуванням особливостей конкретних стадій капіталовкладень. На відміну від традиційного сприйняття інвестиційного процесу, як сукупної послідовності певних дій з постановки завдання, формування альтернативних варіантів, вибору найкращого варіанту, завершення проекту тощо, визнано за доцільне розширити об'єкти управління у розрізі стадій (етапів) відтворення необоротних активів. Виділення таких стадій повинно відбуватися залежно від здатності системи управління приймати адекватні управлінські рішення щодо відтворення необоротних активів.

У розділі 2 "Аналітична оцінка стану і динаміки інвестиційних процесів на автомобілебудівних підприємствах України" проведено аналіз сучасного стану і перспектив розвитку автомобільного ринку України, досліджено стан та особливості розвитку необоротних активів провідних виробників автомобільного транспорту, проаналізовано динаміку

відтворювальних процесів, застосовано метод ранжування основних показників інвестиційної діяльності з метою позиціонування підприємств за рівнем розвитку техніко-технологічної бази.

Після значного спаду виробництва у 2009 році, підприємства, що виробляють автотранспорт за результатами 2010 року продемонстрували 19% зростання обсягів виробництва. Виробництво легкових автомобілів збільшилося на 15%, автобусів на 83%, вантажних автомобілів на 81% (рис. 2).

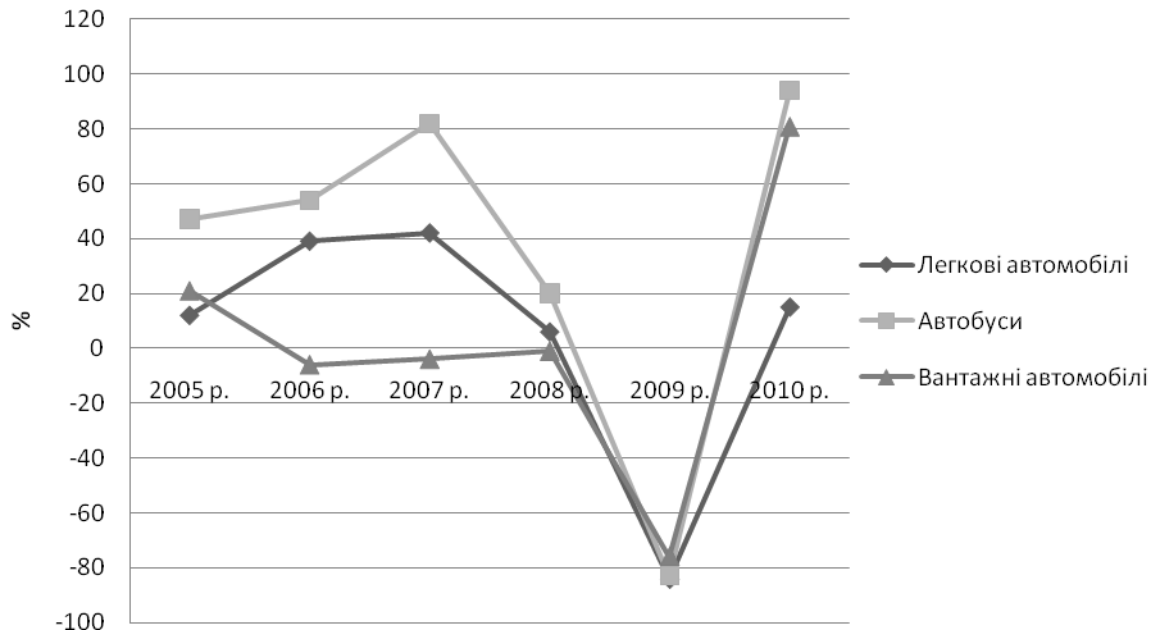

Рис. 2. Динаміка приросту виробництва автомобільного транспорту

Лідерами серед виробників автотранспорту залишаються ЗАО «ЗАЗ», корпорація «Богдан», КрАСЗ, Єврокар та ін. (рис.3).

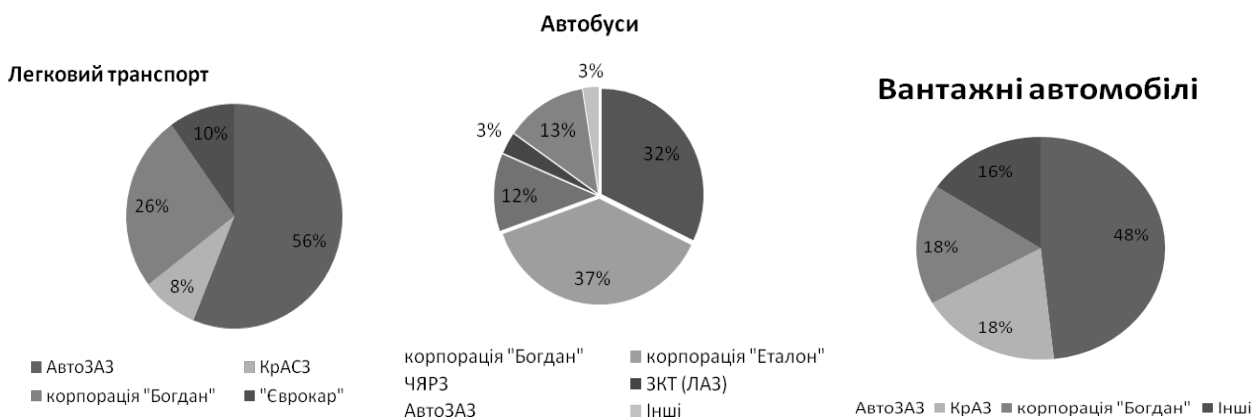

Рис. 3. Структура виробництва легкових, вантажних автомобілів та автобусів за виробниками 2010 р.

Порівняно з 2009 роком значно зріс також обсяг експорту автотранспорту: легкових автомобілів – на 78%, вантажних – 49%, автобусів – 94%. Країнами-імпортерами вітчизняного автотранспорту виступають в основному: Росія, країни СНД і близького Сходу.

Переважає більшість підприємств, що виробляють автомобільний транспорт не мають замкнутого технологічного циклу виробництва і орієнтовані на складання виробів з імпортованих машинокомплектів. Такі підприємства мають високий рівень фондівіддачі, рентабельності

необоротних активів, що пов'язано з відсутністю потужних технологічних комплексів, гнучких автоматизованих та роботизованих ліній, та як наслідок – низькою ціною необоротних активів. Рівень механізації, автоматизації, прогресивності обладнання на таких підприємствах є низьким, а частка ручних процесів вагомою. До підприємств, які володіють більш-менш повним циклом виробництва, гнучкими лініями та високими коефіцієнтами механізації та автоматизації можна віднести лише ЗАЗ та КрАЗ. Динаміка структури необоротних активів свідчить про те, що в середньому доля основних фондів поступово зменшується. Потрібно відмітити, що таке стрімке зниження частки основних фондів в структурі необоротних активів є скоріше негативним явищем, оскільки свідчить про те, що підприємства вкладають кошти не в освоєння нових видів продукції та технічне переоснащення виробництв, а орієнтуються на крупновузлове збирання автомобілів з іноземних машинокомплектів.

За результатами дослідження стану необоротних активів, підприємства вибірки можна поділити на наступні групи:

1. *Група лідерів.* До цієї групи належать підприємства ЗАЗ та Черкаський автобус. Дані підприємства мають найвищі значення показників ефективності використання необоротних активів, стабільно високі темпи їх приросту, найкращі показники стану і структури необоротних активів

2. *Група середнього значення.* До цієї групи увійшли такі підприємства, як: ЛуАЗ, "Єврокар" та БАЗ. Представники цієї групи мають прийнятні значення показників ефективності використання та відтворення необоротних активів.

3. *Група аутсайдерів.* В групі аутсайдерів опинилися ЛАЗ та КрАЗ. Дані підприємства мають найнижчі серед підприємств вибірки показники ефективності використання необоротних активів, незначні обсяги інвестування, які не забезпечують нормального протікання відтворювальних процесів.

Структура залучення капітальних інвестицій у виробництво транспорту за видами профільної продукції свідчить про те, що найбільше інвестиційних ресурсів (більше 50%) залучається у виробництво легкових автомобілів. Основним джерелом надходження інвестиційних ресурсів на підприємствах вибірки у 2009 році були довгострокові кредити фінансових установ.

Структура реального інвестування на підприємствах вибірки свідчить про те, що майже весь обсяг інвестиційних джерел спрямовується на капітальне інвестування (від 73% до 98%), друге місце займає інвестування приросту запасів матеріальних оборотних активів (від 2% до 13%). Інноваційне інвестування на підприємствах вибірки майже не здійснюється і не становить більше 2%, що свідчить про відсутність розвитку науково-виробничого потенціалу.

У розділі 3 "Формування системи управління інвестиціями у необоротні активи автомобілебудівних підприємств" запропоновано метод визначення рівня розвитку системи управління інвестуванням на підприємстві, розроблено дерево цілей інвестиційного процесу з метою проектування організаційної системи управління інвестуванням у необоротні активи, обґрунтовано ефективність запропонованої системи управління інвестуванням на основі багатофакторної залежності.

Проектування системи управління інвестуванням у необоротні активи підприємств здійснювалось з урахуванням існуючої на автомобілебудівних підприємствах організації менеджменту. Для цього визначено рівень розвиненості організації процесів управління на автомобілебудівних підприємствах на основі дослідження операцій, процедур, методів, що використовуються, документообіг.

До основних індикаторів віднесено: документ, який регламентує управління інвестиційною діяльністю; стандартна форми оформлення інвестиційних проектів; план інвестиційної діяльності та його часовий горизонт; бюджет інвестиційної діяльності; рівень розвитку організаційної структури системи управління інвестиціями; регламентація бізнес-процесів інвестиційної діяльності; критерії, що використовуються при оцінці інвестиційних проектів; використання оцінки альтернативних проектів; використання фактору зміни вартості грошей у часі при оцінці проектів; зворотній зв'язок з оцінкою проекту після його реалізації. На основі виокремлених

індикаторів визначено рівні організації управління на автомобілебудівних підприємствах (при максимально можливих 20-ти): ЗАЗ – достатній рівень (15); Єврокар і ЛуАЗ – достатній рівень (13); Черкаський автобус – недостатній рівень (10 балів); БАЗ і КрАЗ – недостатній рівень (8 балів); ЛАЗ – низький рівень (4 бали).

У основу розробленої автором організаційної структури системи управління інвестиціями у необоротні активи покладено дерево цілей, що сформульовано на проєктований період. На автомобілебудівних підприємствах виділено наступні цільові показники: матеріаловіддача, втрати від браку, витрати на експлуатацію і ремонт, зйом продукції з 1 м^2 площі, трудомісткість одиниці виробу, коефіцієнт введення необоротних активів, продуктивність обладнання, втрати від простоїв і несвоєчасного введення необоротних активів, втрати від нераціональної структури інвестиційних джерел і втрати від неякісних робіт.

Досягнення кожної мети на автомобілебудівному підприємстві передбачає управління такими складовими елементами: матеріало та енерговіддача, якість, експлуатаційні характеристики необоротних активів, завантаженість виробничих потужностей та площ, трудомісткість продукції, фондівіддача, процеси оновлення потужностей, інвестиційні проєкти з розвитку необоротних активів.

В основу проєктованої організаційної структури системи управління інвестуванням у необоротні активи покладено поелементно-функціональний підхід, сутність якого полягає в умовному розділенні системи управління інвестуванням на окремі однорідні підсистеми. На основі даного підходу в організаційній структурі, відповідно до об'єктів управління, виділено вісім підсистем: управління матеріало та енерговіддачею, управління якістю, управління експлуатацією необоротних активів, управління завантаженістю виробничих потужностей та площ, управління трудомісткістю виробництва, управління фондівіддачею, управління введенням нових потужностей, управління реалізацію інвестиційних проєктів.

По кожному зі складових елементів визначено зміст цілей та спеціальні функції органів управління (табл. 2). Кожна з функцій виконується одним, або декількома підрозділами, виконавцями.

Критерієм ефективності запропонованої системи управління інвестуванням необоротних активів підприємств виступає рівень перевищення відносного приросту прибутку над відносним приростом інвестицій (рис. 4).

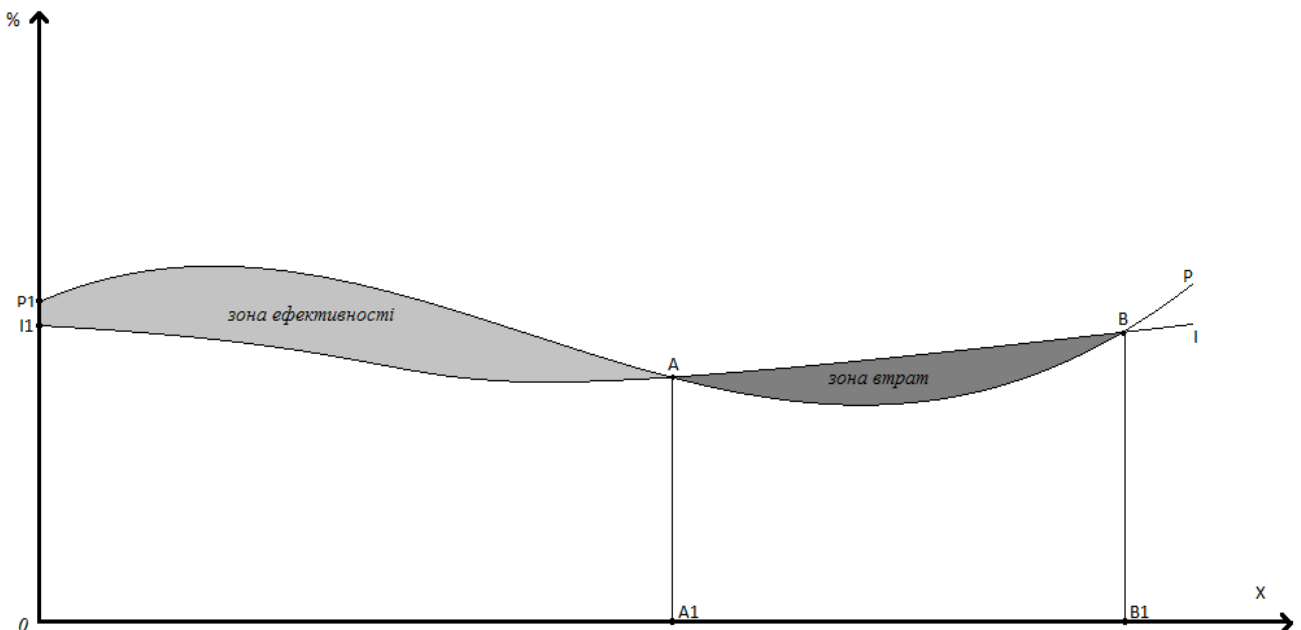

Рис. 4. Графічна інтерпретація узагальнених значень індексу інтенсивності використання інвестиційних ресурсів

**Спеціальні функції, завдання та підрозділи центру управління експлуатацією
необоротних активів автомобілебудівних підприємств**

Загальні функції управління	Перелік основних завдань за спеціальними функціями управління витратами на ремонт та експлуатацію	Орган управління
1. Організація системи управління	1.1 Побудова організаційної структури підсистеми 1.2 Побудова дерева цілей підсистеми 1.3 Організація розробки системи ПЗР 1.4 Організація технічних оглядів і ремонтів активів 1.5 Організація модернізації активів 1.6 Організація обліку техніко-економічної інформації	Планово-економічний відділ Планово-економічний відділ Відділ головного механіка Відділ головного механіка Технічний відділ Планово-економічний відділ
2. Прогнозування та планування	2.1 Планування матеріально-технічного забезпечення 2.2 Планування технічних оглядів і ремонтів активів 2.4 Планування показників розвитку техніко-технологічної бази і ремонтного господарства 2.5 Прогнозування ефективності ремонтних робіт 2.6 Прогнозування використання матеріалів і запасних частин для ремонту та експлуатації	Відділ матеріально-технічного постачання Відділ головного механіка Відділ головного механіка Відділ головного механіка Відділ головного механіка Технічний відділ
3. Нормування	3.1 Нормування показників техніко-економічного рівня 3.2 Нормування витрат матеріалів та запчастин на експлуатацію і ремонт 3.3 Нормування затрат часу на ремонт та експлуатацію	Технічний відділ Відділ головного механіка Відділ головного механіка
4. Облік та аналіз	4.1 Облік витрат на експлуатацію і ремонт 4.2 Облік використання кожної одиниці активів 4.3 Аналіз продуктивності активів 4.4 Аналіз і оцінка виконання ремонту	Бухгалтерія Відділ головного механіка Технічний відділ Технічний відділ
5. Контроль	5.1 Контроль використання активів за часом і продуктивністю 5.2 Контроль за використанням матеріалів та запчастин на ремонт та експлуатацію 5.3 Контроль за використанням робочого часу 5.4 Контроль дотримання правил експлуатації активів 5.5 Контроль дотримання показників організаційно-технічного рівня	Технічний відділ Відділ головного механіка Відділ головного механіка Відділ головного механіка Планово-економічний відділ
6. Стимулювання	6.1 Стимулювання виконання плану ремонтних робіт 6.2 Стимулювання економії матеріалів та запчастин на ремонт та експлуатацію 6.3 Використання економічних санкцій за недотримання правил і нормативів	Відділ організації праці Планово-економічний відділ Планово-економічний відділ
7. Координація та регулювання	7.1 Координація взаємодії елементів підсистем 7.2 Регулювання норм і нормативів споживання матеріалів, запчастин 7.3 Регулювання норм праці	Планово-економічний відділ Технічний відділ Відділ організації праці

У проміжку часу, в якому приріст прибутку від інвестиційної діяльності випереджає приріст інвестицій, утворюється зона ефективності. На тих часових проміжках, де темпи приросту прибутку від інвестиційної діяльності є нижчими за темпи приросту інвестицій утворюється зона економічних витрат внаслідок неефективного їх використання. Щоб знайти числове значення зони ефективності, або зони втрат необхідно розрахувати площу фігур, що обмежені кривими P , I та точками I_1 , P_1 , A (для зони ефективності), або точками A та B (для зони втрат).

Приріст прибутку від інвестування в необоротні активи може бути представлений як функція цільових показників. Якщо відома також функція обсягу інвестицій, то значення площ зони ефективності та зони втрат можна розрахувати за формулами 2, 3.

$$S_{I_1 P_1 A} = \int_0^{A_1} d(P - I), \quad (2)$$

де $S_{I_1 P_1 A}$ - площа, утворена кривими між точками I_1 , P_1 та A ; A_1 - закінчення періоду; P - відсоток зростання (зниження) прибутку від інвестиційної діяльності; I - відсоток зростання (зниження) залучених інвестиційних ресурсів.

$$S_{AB} = \int_{A_1}^{B_1} d(I - P), \quad (3)$$

де S_{AB} - площа, утворена кривими між точками A та B ; B_1 - закінчення періоду.

Розрахунок динаміки ефективності інвестицій доцільно здійснювати не лише за критеріями прибутковості, а і за критерієм приросту цільових показників інвестування. Для цього пропонується використовувати запропонований індекс інтенсивності використання інвестиційних ресурсів (4):

$$I_{i.e.} = \frac{\sqrt[7]{\Delta k_m \times \Delta B_{\delta} \times \Delta B_e \times \Delta k_{II} \times \Delta K_B \times \Delta T \times \Delta P}}{\Delta I}, \quad (4)$$

де P_i – прибуток від інвестиційної діяльності; k_m – матеріаловіддача; B_{δ} – обсяг втрат від браку; B_e – обсяг витрат на експлуатацію і ремонт; k_{II} – зйом продукції з 1м² виробничої площі; K_B – коефіцієнт введення необоротних активів; T – трудомісткість одиниці виробу; P – продуктивність обладнання; I - обсяг інвестицій.

Розрахунок середніх значень цільових показників дозволив зробити групування необоротних активів на автомобілебудівних підприємствах за відхиленням від медіанного значення. Зміна цільових показників за рахунок "відсікання" необоротних активів з надмірним відхиленням від середнього значення призведе до зміни обсягу прибутку на обраних підприємствах, яку можна знайти за допомогою рівнянь багатофакторної залежності. Обсяг абсолютного приросту прибутку, що буде отримано від інвестиційної діяльності протягом 2011-2013 років наведено в табл. 3.

Ефективність розробленої систему управління інвестуванням у необоротні активи підприємств досліджено за критерієм коефіцієнту ефективності впровадження систем управління та індексу інтенсивності використання інвестиційних ресурсів.

Розрахунок індексу інтенсивності використання інвестиційних ресурсів на автомобілебудівних підприємствах після впровадження запропонованої системи управління інвестуванням у необоротні активи дозволяє зробити наступні висновки: по-перше, запропонована нами система управління інвестуванням в необоротні активи є ефективною і такою що окупається; по-друге ефективність такої системи буде зменшуватися з кожним роком використання, що відображається на значенні індексу інтенсивності. Таким чином можна визначати тривалість, а також стадію життєвого циклу, на якому знаходиться запропонована нами система.

Таблиця 3

**Обсяг приросту абсолютного прибутку від інвестиційної діяльності на підприємствах
вибірки за рахунок зміни цільових показників**

Підприємство	Обсяг прибутку від інвестиційної діяльності 2010 рік (тис. грн)	Абсолютний приріст прибутку від інвестиційної діяльності		
		кінець 2011 року (тис. грн)	кінець 2012 року (тис. грн)	кінець 2013 року (тис. грн)
ЗАЗ	400,4	630,4	584,1	508,7
КрАЗ	238,7	210,5	198,1	211,0
ЛуАЗ	498,3	396,3	372,6	385,2

Таблиця 4

**Показники ефективності впроваджених систем управління інвестуванням у необоротні
активи підприємств вибірки**

Показники	2011р.	2012р.	2013р.
ЗАЗ			
Коефіцієнт ефективності системи управління	1,023	1,136	1,057
Індекс інтенсивності системи управління	0,86	0,74	0,63
КрАЗ			
Коефіцієнт ефективності системи управління	1,021	1,175	1,086
Індекс інтенсивності системи управління	0,98	0,88	0,73
ЛуАЗ			
Коефіцієнт ефективності системи управління	1,019	1,154	1,009
Індекс інтенсивності системи управління	0,87	0,75	0,65

За даними розрахунків показника динаміки ефективності інвестування він набуває від'ємного значення після 8-го року з моменту початку використання системи управління інвестуванням у необоротні активи. Це свідчить про те, що життєвий цикл даної системи за незмінних цілей, завдань і функцій становить 8 років.

ВИСНОВКИ

У дисертації міститься теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання проблеми з обґрунтування методичних і прикладних аспектів, ефективного управління інвестуванням у необоротні активи підприємств на основі організації системного менеджменту. Основні науково-практичні результати та дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. Комплексні дослідження внутрішньої структури і змісту категорій "основні фонди", "основний капітал" та „необоротні активи” дозволили встановити такі змістовні характеристики засобів праці, як натурально-речова форма, спосіб обороту вартості, способи перенесення вартості на створюваний продукт тощо. На цій основі поглиблено розуміння сутності «необоротних активів» і визначення шляхів ефективного використання та управління їх відтворенням, а також виокремити нові класифікаційні ознаки, різновиди необоротних активів, відділити засоби

виробництва від довгострокових фінансових інструментів.

2. Узагальнення методичних засад оцінювання стану і напрямів розвитку необоротних активів дозволило виявити невідповідність існуючих підходів сучасним умовам господарювання, а також потребу у встановленні комплексної оцінки раціональності використання даної складової потенціалу підприємства. Для цього запропоновано визначати інтегральний показник, який враховує значення диференційованих (економічних, технічних, санітарно-гігієнічних і ергономічних) показників і дозволяє визначати стан і напрями змін у необоротних активах, формалізувати результат оцінки за коефіцієнтом поліпшення стану необоротних активів підприємства.

3. Формування ефективної системи управління інвестуванням у необоротні активи потребує подальшого вдосконалення теоретичних засад інвестиційного менеджменту. Для цього розглянуто стадії відтворення необоротних активів в залежності від можливості приймати управлінські рішення, що дозволяє підвищити ефективність інвестиційного процесу, посилити швидкість і прозорість прийняття управлінських рішень, знизити ступінь внутрішнього опору за рахунок специфіки використання необоротних активів на різних стадіях.

4. Україна володіє достатньою чисельністю підприємств, що задіяні у виробництві автомобільного транспорту, однак, їх наявний виробничий та науково-технічний потенціал не використовується на повну потужність. Автомобілебудівні підприємства не займаються розробкою вузлів, агрегатів, технологій обробки, а орієнтуються в основному на виробництво з імпортованих машинокомплектів та не спроможні наситити сегмент недорогого автотранспорту. Вивчення стану необоротних активів автомобілебудівних підприємств, динаміки їх руху і відтворення, показало, що підприємства не вкладають кошти в оновлення техніко-технологічної бази, підвищення комплексного рівня автоматизації та роботизації, а проводять безсистемні одиничні заміни засобів виробництва, або вкладають кошти у збільшення виробничих запасів. В той же час, дослідження засобів виробництва виявили тенденцію до відмови підприємствами від організації повного технологічного циклу виробництва.

5. Виходячи з наведеного вважаємо, що пріоритетним напрямом розвитку автомобілебудівних підприємств є поглиблення вертикальної спрямованості техніко-технологічної бази, та впровадження новітніх систем його управління. Разом з активізацією конструкторських робіт це надасть можливість ефективного управління витратами, якістю і номенклатурою. Враховуючи особливості виробництва автомобільного транспорту, основною формою реалізації запропонованої стратегії розвитку є інтеграція науково-виробничої бази автомобілебудівних підприємств.

6. Розроблення дерева цілей системи управління інвестуванням в необоротні активи підприємства дозволило сформувати перелік ключових показників, на основі яких розраховано математичну функцію ефективності процесу інвестування та об'єкти підсистем управління. Це дозволяє сформувати перелік спеціальних функцій управління, підрозділів та конкретних виконавців робіт.

7. Застосування розробленого індексу інтенсивності використання інвестиційних ресурсів дозволило не тільки визначити рівень ефективності запропонованої системи управління інвестуванням необоротних активів, а й визначити тривалість життєвого циклу даної системи. Визначено, що ефективність витрат на запропоновану систему управління знаходиться у межах від 1,136 до 1,175, а життєвий цикл – 8 років.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у фахових виданнях

1. Царьов В.М. Новітній метод динамічного оцінювання інтенсивності використання інвестиційних ресурсів підприємства / В.М. Царьов// Формування ринкової економіки. Економіка підприємства: теорія та практика. Спец. Випуск: у 2.ч. Ч.1. - Київ: КНЕУ, 2010. - С. 206 - 212.(0,6 д.а.)

2. Царьов В.М. Методичні підходи до визначення ефективності інвестицій в необоротні активи підприємства /В.М. Царьов // Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Вип. №19: у 2 т. Т. I. – Черкаси : ЧДТУ, 2008. – С. 235-237. (0,5 д.а.)

3. Царьов В.М. Особливості емпіричної оцінки інвестиційної доцільності обрання підприємством варіанта амортизаційної політики /В.М.Царьов// Формування ринкової економіки. Економіка підприємства: теорія і практика. Спец. Випуск: у 2.ч. Ч.2. - Київ: КНЕУ - 2008. - С. 626 - 631. (0,4 д.а.)

4. Царьов В.М. Деякі аспекти визначення рівня кооперації та технологічної самостійності виробництва на підприємствах автомобілебудівної промисловості /В. М. Царьов// Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. Вип. 246: В 5 т. – Т.IV – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 944-949. (0,6 д.а.)

5. Царьов В.М. Особливості здійснення інвестиційних процесів на підприємствах борошномельного виробництва /В.М. Царьов// Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. №1(107) - Луганськ, 2007. - С.481 - 484. (0,4 д.а.)

6. Царьов В.М. Природа необоротних активів підприємств у контексті глобальних змін в національній економіці / В.М. Царьов// Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр.Вип. 215: В 4т. – Т.I. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. — С. 186-190. (0,4 д.а.)

у інших виданнях:

7. Царьов В.М. Природа та сутність необоротних активів підприємств у контексті інтеграції національної економіки /В.М. Царьов// Економіка підприємства: теорія та практика:Зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф. 23-24 березня 2006 р. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 48-49. (0,2 д.а.)

8. Царьов В.М. Методичні підходи до здійснення інвестиційного процесу на підприємствах борошномельно-круп'яної та комбікормової галузі /В.М. Царьов// Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 грудня 2007 р. – Ч.1. - Харків: Вид-во ХНАДУ, 2007. - С. 85-86 (0,1 д.а.)

9. Царьов В.М. Теоретичні основи формування механізму управління інвестиційним..процесом..на..підприємстві /В.М.Царьов// Економіка підприємства: теорія та практика:Зб. мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. 13-14 березня 2008 р. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 92-94. (0,2 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Царьов В.М. Управління інвестиціями в необоротні активи підприємства (за матеріалами автомобілебудівних підприємств України) – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2011.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретико-методичних і прикладних засад формуванню ефективної системи управління інвестуванням необоротних активів підприємства.

Поглиблено теоретико-методичні засади управління відтворенням засобів виробництва підприємства: удосконалено сутнісну характеристику необоротних активів підприємства, розширено систему критеріїв і показників раціонального використання необоротних активів; запропоновано технологію організації системи управління інвестуванням необоротних активів на основі виділення ключових показників інвестиційної діяльності, спеціальних функцій, підсистем управління, розроблено критерій ефективності системи управління інвестуванням у необоротні активи підприємства.

Аналітично оцінено сучасний стан, динаміку, проблемні питання та перспективи розвитку автомобілебудівних підприємств України. Проведено оцінювання стану і напрямів розвитку необоротних активів та відтворювального процесу на автомобілебудівних підприємствах, визначено тенденції та основні напрями їх розвитку відповідно до особливостей зовнішнього

середовища та специфіки внутрішніх бізнес-процесів, надано рекомендації щодо подальшого ефективного розвитку виробництва автомобільної техніки.

Ключові слова: засоби виробництва, необоротні активи, інвестиційний процес, система управління інвестуванням, організація системи, організаційна структура системи управління, ефективність системи управління інвестуванням необоротних активів.

АННОТАЦИЯ

Царев В.М. Управление инвестициями в необоротные активы предприятий (на материалах автомобилестроительных предприятий Украины) – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2011.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических и практических основ формирования эффективной системы управления инвестированием необоротных активов предприятия.

В работе исследованы знания о таких понятиях, как «основной капитал», «основные фонды», «средства производства», «необоротные активы». Установлено, что зачастую эти термины употребляются в едином контексте, не смотря на то, что некоторые имеют четко выраженную денежную направленность, а некоторые характеризуются наличием физической субстанции и подвержены действию силам природы. В то же время нельзя не выделить такую составляющую, как нематериальные активы, которые не имеют конкретного физического выражения, но все же относятся скорее всего к материальным объектам средств производства, поскольку не могут существовать без физического носителя. С этой целью выделено понятия «необоротных активов» как синтетической категории, которая является связующим звеном между средствами производства и интеллектуальным капиталом.

В работе отмечено, что на современном этапе оценка состояния нематериальных активов должна производиться комплексно, т.е. с учетом всех их характеристик, для чего предложен интегральный показатель их состояния и алгоритм оценки. Предложенный показатель рассчитывается на основе усреднения экономических, технических, санитарно-гигиенических и эргономических показателей. Он необходим для оценки эффективности воспроизводственного процесса на предприятии, стадии которого необходимо рассматривать не со стороны традиционных функционального или процессного подходов, а с позиции возможности принятия управленческих решений. Это позволит повысить эффективность мероприятий по развитию необоротных активов и средств производства за счет альтернативности принимаемых решений.

Проведена аналитическая оценка современного состояния, динамики, проблемных аспектов и перспектив развития автомобилестроительных предприятий Украины. Определены наиболее крупные производители легковых, грузовых автомобилей, а также автобусов. Осуществлен анализ состояния, движения, структуры и эффективности использования необоротных активов. Изучены особенности протекания воспроизводственных процессов на автомобилестроительных предприятиях, что дало возможность сгруппировать предприятия по уровням и темпам развития их технико-технологических баз. По названным критериям выделено три группы предприятий (лидеры, аутсайдеры и предприятия со средним значением). С целью дифференциации подходов по формированию и организации системы управления инвестированием в необоротные активы предприятия.

Предложен механизм исследования уровня организации системы управления предприятиями, задачей которого является определение глубины необходимых организационных изменений и состава работ. Для этих целей проведен анализ процедуры и методов управления, а также документооборот автомобилестроительных предприятий.

Процесс организации системы управления инвестированием в необоротные активы предприятия основан на принципах выделения подсистем и объектов управления, для чего

построено дерево целей. Результаты статистических исследований показали тесную взаимосвязь между конкретными целями и приростом прибыли от инвестиционной деятельности, что позволило сделать выводы о целесообразности управления данными объектами.

Организацию предложенной системы управления инвестированием в необоротные активы целесообразно проводить на основе блочно-модульного подхода, который предполагает выделение блоков управления каждой подсистемой и объектом управления в уже существующих подразделениях предприятий. Список специальных функций и конкретных видов работ по каждому объекту управления позволил произвести расчет дополнительно необходимого числа управленцев.

Для расчета эффективности разработанной системы управления инвестированием в необоротные активы предприятия, кроме традиционных инструментов, автором была предложена методика расчета индекса интенсивности использования инвестиционных ресурсов. Преимуществом данного индекса является возможность расчета длительности жизненного цикла системы управления, а также возможность оценить динамику эффективности системы управления инвестированием в необоротные активы при прочих неизменных параметрах.

В работе проведена апробация результатов внедрения предложенной системы управления инвестициями в необоротные активы. Результаты расчетов подтвердили эффективность данной системы, а также показали, что период экономически обоснованного ее использования составляет около 8-ми лет.

Ключевые слова: средства производства, необоротные активы, инвестиционный процесс, система управления инвестированием, организация системы, организационная структура системы управления, эффективность системы управления инвестированием необоротных активов.

ABSTRACT

Tsarov O.M. Enterprises fixed assets investments management (based on materials of the Ukrainian automobile plants). – Manuscript.

The thesis for obtaining the scientific degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (after the economic activity types). – SHEE “Vadym Hetman Kyiv National Economic University”, Kyiv, 2011.

Dissertation is devoted to the substantiation of theoretic-methodical and practical basis of the substance and structure of fixed assets and organization of effective investment system management of enterprises.

Theoretic-methodical basis of effective fixed assets managing were investigated: the substance of fixed and long-term assets was improved; system of criteria and indicators of the efficiency and dynamic of the reproduction process was extended; was developed the technology of organization of an fixed assets investments management system, based on hierarchy of objectives indicators scorecard was worked out, was proposed; on the basis of, the model of ensuring effective development of enterprise was developed.

Analytical assessment of the current state, the dynamics, problems and perspectives of Ukrainian automobile industry development was prepared. Assessment of automobile plants functioning, analysis of tendencies and the investment activity level were undertaken; main directions of fixed assets development, investment measures efficiency in accordance with the features of external environment and specifics of internal technology processes were examined; automobile plants were grouped by the level of their investment management systems according to the inner methods. processes and management documentation.

Key words: fixed assets, long-term assets, reproduction, technical development investment management system, management system organization.